

TTÜ

Infotehnoloogia teaduskond

Automaatikainstituut

Automaatjuhtimise ja süsteemianalüüsi õppetool

OLUKORRAST RIIGIS

Essee

Annotatsioon

Vahel tekitavad maailmas toimuvad sündmused küsimusi riigi kohta, kus me elame. Valitsevaks näib olevat raha- ja võimu kummardamine, lubaduste unustamine. Mida muuta, et tähtsamaks muutuksid inimlikud väärtused? Kas tänastel lastel on lootust elada paremas ühiskonnas? Alustada tuleb ilmselt igapähe iseendast.

Olukorrast riigis

... Hiinas on uputus
Taanis on tuul
Meitel on naer
Ikka suul...

Nagu vanas, heas „Singer Vingeri“ laulus, tundub olukord praegugi sama olevat. Mõned inimesed surevad, mõned valmistuvad surema, mõned (teatud suurriigi kodanikud) valmistuvad neid tapma ja meie — kiidame selle ettevaatlikult heaks. Meie — äsja võõrvõimu alt vabanenud pisiriiklased peame tähtsaimaks suhteid USA-ga pääsu NATO-sse ning lubame neid toetada. Sama hästi oleks võinud ka kaastunnet avaldada omal ajal Venemaale „Tšetseenas hukkunud kangelaste“ mälestamiseks. Kuna hetkeks, kui lugupeetud õppejõud käesolevat kirjatükki loeb, on olukord maailmapoliitikas ilmselt muutunud, ei hakka ma antud teemal pikemalt peatuma. Kurvaks teeb aga meiepoolne mõttetu veesegamine ikkagi.

Näiteid võib otsida ka tunduvalt lähemalt. Silmatorkavaim nendest oleks valimistejärgne momentaalne lubaduste „kustutamine“. Toonitan just — valimistejärgne. Peale tähtsate tulemuste väljakuulutamist näiteks, võisime kohe ajakirjandusest lugeda nelja miljardi krooni suurusest august riigi eelarves peale 20% tulumaksu kehtestamist. Seetõttu olevat vastav reform ka rahanduseksperptide ja spetsialistide sõnul mõttetu, kulukas ja lubamatu. „Parem hilja kui mitte kunagi,“ ütleb vanasõna. Siiski tahaks küsida, et kus olid spetsialistid ja eksperdid enne valimisi? Kas neile maksti, mis neile maksti, kus olid nende põhimõtted ja kelle heaks need töötasid, jääbki tavainimesele selgusetuks. Või oli lihtsalt tegemist valijate häälte püüdmisega?

Iga päev loeme, vaatame ja kuuleme riigikogulaste ja omavalitsusjuhtide soodustustest, ametiautodest ja -korteritest ning paratamatult tuleb keelele pensionäridelt trammis kuulnud: „Kas me sellist riiki tahtsimegi?“ Olen küsinud ka sõprade, tuttavate arvamusi (nimed on muudetud). Mart: „Usun, et kaasaegsed poliitikud teevad kõike oma ajast lähtudes. See tähendab: me ei saa lubada endale kõrgelennulisi vaateid. Me peame lihtsalt edasi nihverdama, kuni omame piisaval tähtsat kohta EL-is, NATO-s või mis iganes. See kõik on sisseharjunud joon, mis kajastub ka sisepoliitikas.“

Sisuliselt tähendab see seda, et auväär riigipead on sunnitud pugema määratamtu ajahetkeni terve maailma ees, ajades südant pahaks kaasmaalastel, valijatel, võib olla endalgi. Mõte on tegelikult õige, põhjendatud. Kahjuks ei paku ta aga mingit lahendust

tõstatatud probleemile. Peale selle on ääretult ebameeldiv tõdeda, et see ongi ainus ja õige lahendus praegusel ajal toime tulla.

Anu (lasteaiakasvataja): "Mida muud ongi oodata praegusel hüper-kapitalistlikul ajajärgul. Soovitsin ühel lapsevanemal, halvasti käitunud pojale, aru pähe panna. Järgmisel päeval sain juhatajalt noomida. Ei tohi ju jätta lapsevanemale muljet, et sa arvad, et tema poeg on halb, rumal jne. Lapsevanem on ikkagi klient, tema maksab. Klient on kuningas.

Riigis, kus juba lapsed kasvavad üles ühiskonnas, milles peab peab valetama selle meeleheaks, kes maksab... Maast madalast. Kas ongi mõtet oodatateistsugust käitumist valitsevalt raha ja võimu kumardavalt kesk- ja kõrgklassilt?"

Sellest seisukohast lähtudes saaks juba mingisuguse lahenduse välja pakkuda. Näiteks nn Rootsi süsteem, kus kõrgepalgalised maksustatakse tohtus ulatuses. Selle arvelt toimub riiklikult laste kasvatamine ja koolitamine. Siis muutuks ehk arvamus moraalinouetest, raha väärtusest jms ning elu läheks paremaks, võib olla.

Kadri: „Poliitikud on kõik, või vähemalt enamuses omakasupüüdlilikud inimesed, kes ei mõtle muust kui uuest autost, paksemast rahakotist. Ja mitte ainult. Ainukesed, kellel veel mingid põhimõtted on, sarnanevad võimuahnete despootidega, nagu näiteks Savisaar.“

Seda arvamust ma ei viitsi isegi kommenteerida. Rahva üldist suhtumist peegeldab see aga suurepäraselt. See on ka üks põhjus, miks pool vabariigi kodanikest valimistel ei käi. Samas ei saa ka mainitud kommentaari valeks pidada. Ajakirjandust uskudes jääb endalegi selline mulje.

Lisaks kuulsin ka heakskiitvaid arvamusi stiilis: iraaklastele on ju hilisemas perspektiivis parem, kui Saddam H. on kukutatud. Mis valimislubadustesse puutub, siis lollid on need, kes neid uskuma jäid...

Äraootavaid arvamusi stiilis: las sõda saab läbi ja valitsus korralikult tööle, võib olla ongi nii parem, eks tulevik näitab...

Ja ükskõikseid arvamusi stiilis: peaasi, et mul endal töökoht alles, leib laual, lapsed terved...

Maha ei saa meist kanda ühtegi. Samuti on nii kõigis ka oma tõetera sees. Võib olla ongi tõde — ainus ja vankumatu — nende kõigi vahele niimoodi ära peidetud, et ühte ainsat ja õiget arvamust ei olegi.

Kõige südamelähedasem äratoodud seisukohtadest on ilmselt midagi Mardi ja Anu arvamuste segu laadset. Sotsiaalsüsteemi ümberkorraldamisest oleks vaesematele rahvakihtidele, noortele ja töötutele tõesti palju abi. Samas pean mõnna, et austatud erakonnajuhtidele on tõeliselt raske ülesanne antud. Vahel on ilmselt vajalikki oma

põhimõtteid murda, eriti kui sellest sõltub ühe rahva (oma rahva) hea käekäik. Kõik peaks jääma teatud piiridesse. Mingil hetkel, kui asi on juba piisavalt kaugelt läinud (madalale langenud) ei saa me enam silma kinni pigistada ja öelda: „Eksimine on inimlik,“ sest eksimise eest maksumaksja maksta ei taha. Paraku on Eesti väiksuse tõttu viimasest mõttest raske kinni hakata. Heal tasemel tipp-poliitikuid on lihtsalt nii vähe, et paratamatult peab rahvas tegema valiku omaaegsete miljoniröövlite, relvahangeldajate, diktaatorite ja korterisahkerdajate vahel. Huvitav ja hämmastav ainult, et rahva mälu nii lühike on (valimas ju käiakse ja parem ongi). Hullem variant on minu arvates täielik ükskõiksus. Nimelt just selles tekib olukord, kus kaebama hakatakse alles siis, kui hädad otseselt ennast puudutama hakkavad. Tagantjärele tarkus tuleneb aga pea alati sellele eelnenud rumalusest või ettenägematusest.

Ükskõiksusega samale pulgale paneksin ka Kadri väljatootud, kõiges poliitikuid süüdistava, teooria. Kuigi omamoodi õigustatud, loob selline suhtumine totaalse usaldamatuse kõrgeima võimu kandja rahva ja tema esindajate vahel. Ei saa ju tõsiselt võtta ühtegi juhtiva organi otsust, arvutades pidevalt kui palju ja kellele see midagi seadusevastaselt kasu toob. Kahjutundega pean aga mõnma, et viimati mainitu kogub aina suuremat pooldajaskonda nii kesk- kui ka töölisklassi hulgas.

Mida siis ikkagi teha? Jääda äraootavale seisukohale? Oodata, millal meie riik välisinvestorite meeletute pingutuste hinnaga tugevaks euroriigiks saab? Liiga pikaajaline protsess.

Oodata järgmiste riigikogu valimiste aegu mõnd uut, poliitikamaastikul vähetegutsenud „Res Publica“ analoogi, kes hakkaks „Eesti rahval rahval õnne tooma, eesti põlve uueks looma“(F. R. Kreutzwald, Kalevipoeg) — liiga vähetenäoline.

Lõpetada kriitiline mõtlemine ja ühineda ultratolerantsete poliitikahuvilistega — liiga alandav.

Usun, et lahendus peitub ikkagi meis endis, meie suhtumises. Ilmselt meist paljud ei pane tähelegi valskust poliitilistes ringkondades, sest elu meie ümber sisaldab seda nii palju, et ka kõrgemal tasemel näib see peaaegu normaalne. Mida muuta? Kas võiks tähtsamaks muutuda sotsiaalsüsteem ja perepoliitika, sest lapsed on ju meie tulevik. Miks mitte teha panus nendele ja loota, et just lastest kasvavad tulevased Siimud (kes ei taha raha) ja Edgarid (kes ei taha võimu). Selleks peaksime aga muutma endid, kellelt võiksid siis järeltulevad põlvned õppida põhimõttekindlust, ausust, loovust ja kriitilisust. Peale selle jääb meil tõesti üle vaid oodata ja loota.